

Thorbjörn Schafferer

Till
/enligt sändlista/

Bildande av naturreservatet Kärnås sumpskog i Ulricehamns kommun

Uppgifter om naturreservatet

Benämning: Kärnås sumpskog.
Kommun: Ulricehamn.
Församling: Knätte.
Läge: Ca 3 km NO om Knätte kyrka. Reservatet nås via avfart mot Slätthult från väg nr 1880 mellan Knätte och Liared.

Fastigheter och ägare: *Kärnås 1:1.* Per-Åke och Els-Marie Carlsson.
Knätte-Slätthult 1:1. Holger Strålin.
Köpmanstorp 4:1. Arne och Gerd Ekvall.

Areal: 17 hektar (gransumpskog).

Kartor: Ekonomiska kartbladen 7D 3d Knätte (073 33)
7D 4d Lönnarp (073 43)
Topografiska kartbladet 7 D Ulricehamn SV.

Koordinater: 6419600 (X), 1369327 (Y).

Naturgeografisk region: 11, Sydsvenska höglandets och Smålandsterrängens myrrika västsida.

Förvaltare: Stiftelsen för Västsvenska Fritidsområden (Västkoststiftelsen).

Beslut om bildande

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (MB, SFS 1998:808) att det område, benämnt Kärnås sumpskog, som avgränsas på bifogade karta (bilaga 1) skall utgöra naturreservat.

Reservatsbildningens syfte

Syftet med reservatsbildningen är att bevara områdets värdefulla sumpskogsmiljö med tillhörande växt- och djurliv. Se vidare sidan 6 nedan under rubriken Skälen för reservatsbildning.

Beslut om föreskrifter m.m. för naturreservatet

För att uppnå syftet med reservatet beslutar Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 5 och 6 §§ MB samt 22 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. att följande föreskrifter skall gälla (A-C nedan). Vidare meddelar Länsstyrelsen bestämmelser om skötselplan och förvaltning enligt 3 och 21 §§ samma förordning (D nedan).

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i markägares och annan sakägares rätt att använda mark- och vattenområde.

Utöver vad som är föreskrivet enligt andra författningar gäller följande i naturreservatet.

Det är förbjudet att

1. uppföra ny byggnad;
2. uppföra mast, antenn, torn eller annan anläggning;
3. anlägga väg eller parkeringsplats;
4. spränga, schakta, muddra, tippa eller fylla ut med massor;
5. dika eller dämna;
6. anordna upplag;
7. slutavverka, gallra, röja, plantera eller utföra annan skogsvårdsåtgärd;
8. skada eller bortföra torraka, vindfälle eller låga;
9. bedriva täkt i någon form, kommersiellt eller för husbehov, av berg, sten eller jord;
10. tillföra kemiskt eller biologiskt bekämpningsmedel;
11. tillföra gödselmedel;

12. kalka mark eller vatten;
13. plantera in för trakten främmande växt- eller djurart;
14. dra fram mark- eller luftledning;
15. framföra motordrivnet fordon;

Det är vidare förbjudet att utan Länsstyrelsens tillstånd

16. rensa befintligt dike;
17. anlägga ny stig;
18. hålla djur på betesdrift i skogsmarken.

Utan hinder av föreskriften A7-8 och A15 får förvaltaren ombesörja att åtgärder som erfordras för skötseln av reservatet enligt bifogad skötselplan utförs. De åtgärder som avses utgörs av röjning och gallring i buffertzonen för att bygga upp ett lämpligt stormfast bestånd.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om skyldighet för ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet att tåla intrång inom området.

Ägare och annan rättighetshavare förpliktas tåla att följande åtgärder vidtas i reservatet i enlighet med bifogad skötselplan (bilaga 2):

1. utmärkning av reservatets gräns;
2. uppsättande av informationsskyltar;
3. röjning och gallring i buffertzonen.

Gagnvirke som faller ut vid gallring enligt B.3. tillfaller förvaltaren av reservatet.

C. Ordningsföreskrifter för allmänheten enligt 7 kap. 30 § miljöbalken.

Utöver vad som är föreskrivet enligt andra författningar gäller följande i naturreservatet.

Det är förbjudet att

1. framföra motordrivnet fordon;
2. göra upp eld;
3. plocka eller gräva upp växter;
4. samla in växter eller djur;
5. tillvarata eller på annat sätt skada torraka, låga eller vindfälle;
6. medföra okopplad hund;

7. anordna orienteringstävling eller sätta upp fast orienteringskontroll;
8. tälta.

D. Fastställelse av skötselplan för naturreservatet och beslut om förvaltare av reservatet enligt 3 resp. 21 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken mm.

Länsstyrelsen fastställer härmed skötselplan (bilaga 2) för naturreservatets långsiktiga vård.

Länsstyrelsen utser vidare Stiftelsen för Västsvenska Fritidsområden till förvaltare av naturreservatet. Förvaltningen innebär ansvar för genomförandet av de åtgärder som anges i skötselplanen och som markägare m.fl. förpliktas tåla enligt föreskrifterna i punkt B ovan.

Beskrivning av naturreservatet

Naturförhållanden m.m.

Väster om sjön Jogen höjer sig terrängen upp mot nivån 300 m.ö.h. Uppe i det flacka landskapet kring Löneslätt och Slätthult är moränmarkerna flerstädes starkt sumpiga och bevuxna med gran och gråal. Sumpskogarnas flora är förhållandevis rik, ett förhållande som avspeglar kalkförekomsten i dessa traktors jordarter.

Sumpskogen i reservatet är främst bevuxen med gran. Bestånden är olikåldriga med inslag av mycket gamla träd. Torrakor och lågor finns i stort antal, alltifrån starkt förmultnade, mycket gamla lågor till "plockepinn" av klenare träd. Kärnområdet är en nyckel-biotop om ca 7,5 hektar som genomflytes av ett bäckdråg med inslag av gamla alar och björkar bland granarna.

Floran i sumpskogen är tydligt präglad av näringsrikare förhållanden och källpåverkan. Flerstädes förekommer t.ex. blåsippa, dvärghäxört och skärmstarr. Här och var finner man de ovanligare arterna ögonpyrola och repestarr. Intill bäcken förekommer flera näringskrävande mossor, t.ex. kalkkammossa och guldspärrmossa.

Ett flertal epifytiska mossor och lavar, t.ex. stubbtrådsmossa, garnlav och kattfotslav, förekommer på de gamla träden och lågorna. Även svampfloran vid gran-

lågorna är intressant, och här har bl.a. en isolerad förekomst av gränsticka konstaterats.

Förutom de rödlistade - dvs. hotade eller missgynnade - arterna fyrflikig jordstjärna, gränsticka, vedtrappmossa och stubbtrådmossa har i området ett antal s.k. signalarter - arter som indikerar att området har högt naturvärde påträffats. Förutom de tidigare nämnda finns här t.ex. loppstarr, knagglestarr, korallrot och spindelblomster. Bland fåglarna finner man bl.a. spillkråka, stjärtmes och järpe.

Efter relativt omfattande avverkningar på Kärnås under de senaste fem åren utgörs reservatets omgivning till stor del av kalhyggen och ungskogar. Under november-december 2001 genomfördes även viss avverkning i nyckelbiotopen, varvid ett flertal torrakor och hålträd samt björkar och alar fälldes. Efter detta sistnämnda ingrepp har den rödlistade arten gränsticka och den ovanliga arten grön sköldmossa inte (ännu) återfunnits i reservatsområdet. Förutsättningarna för goda förekomster av naturskogsgynnade arter har dock ånyo ökat genom att ett stort antal granar stormfällts i sumpskogen de senaste åren.

Markanvändning

På 1890-talets ekonomiska karta redovisas området som granskog. Särskilt reservatets kärnområde torde under de senaste hundra åren - fram till den avverkning som utfördes under 2001 - helt ha undgått att påverkas av skogsbruksåtgärder. Andra delar av reservatsområdet berörs bl.a. av ett par skogsdiken.

Reservatets avgränsning

På grund av reservatets ringa areal (17 ha) är kärnområdet relativt utsatt för påverkan från omgivningen. Främst gäller detta kärnområdets västra kant, varifrån bl.a. vindexponeringen ökat ytterligare efter den avverkning som genomfördes 2001. Längs västsidan ingår därför en ca 10-20 meter bred buffertzona i reservatet; i denna skall ny skog dras upp och bibehållas som skydd för kärnområdet.

Det södra delområde som ingick i det ursprungliga reservatsförslaget har, på grund av de skador på naturvärdena som 2001 års gallring och slutavverkning orsakat, nu uteslutits ur reservatet.

Referenser

Appelqvist, Thomas. 2004. *En kort beskrivning av det tilltänkta naturreservatet Kärnås sumpskogar i Ulricehamns kommun och några synpunkter på områdets naturvärden vid ett förnyat besök den 6 maj 2004*. Opubl. rapport hos Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Ulricehamnsbygdens Naturskyddsförening 1999. *Angående önskat skydd av skogsområdet "Kärnåsskogen" i Knätte, Ulricehamns kommun.* Opubl. rapport hos Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Planeringsbakgrund

Sumpskogarna på Kärnås har uppmärksamats i relativt sen tid och omnämns t.ex. inte i naturvårdsplanen (1974) för dåvarande Älvsborgs län. År 1994 beskrevs en ca 7,5 ha stor del av området som nyckelbiotop av Skogsvårdsstyrelsen.

I kommunens översiktsplan, antagen 2002, saknas specifika riktlinjer för Kärnås sumpskog. Kärnåsskogen är belägen i ett större område med beteckningen "Stort sammanhängande landsbygdsområde; jordbruk; skogsbruk, friluftsliv m.m." för vilket anges att "Den nuvarande markanvändningen ska prioriteras före andra anspråk. Inom dessa områden ska även hänsyn tas till skogsbruket och det rörliga friluftslivet." Beträffande värdefulla naturområden anger planen följande: "Kommunen ska i sin planering och verksamhet prioritera skydd av värdefulla naturområden så att de ej förstörs eller utarmas."

Området berörs ej av något riksintresse och har ej föreslagits för Natura 2000.

Skälen för reservatsbildning

Inom ramen för *miljökvalitetsmålet Levande skogar* har regeringen gjort bedömningen att ytterligare 320 000 hektar skogsmark i landet bör skyddas som naturreservat fram till år 2010, räknat från 1998. För länet Västra Götalands del har bedömts att detta motsvarar 25 000 ha. Skyddet av Kärnås sumpskog utgör ett led i arbetet med att uppnå detta miljömål.

Trots att landskapet i Sjuhäradsbygden domineras av barrskog har endast ett fåtal, främst små områden med sådan skog blivit skyddade som naturreservat i denna del av Västra Götaland. Den i Kärnås förekommande skogstypen – näringsrik gransumpskog – är ovanlig och trots sina ofta höga naturvärden i ringa grad representerad i länets naturreservat. Naturtypen är normalt också påverkad av skogsbruk, och så orörda bestånd som de på Kärnås är sällsynta.

De värden som ligger till grund för reservatsbildning utgörs främst av
?? förekomsten av relativt opåverkad, näringsrik gransumpskog med tillhörande
karakteristisk fauna och flora
?? den i övrigt rika floran med flera ovanliga arter.

Åtgärder som kan hota dessa värden är t.ex.

- ?? avverkning och andra åtgärder såsom bortforsling av vindfällan, lågor och torrakor
- ?? sönderkörning av källkärr och andra fuktiga-blöta markområden
- ?? plockning och insamling av hotade växt- och djurarter.

Förutsättningar för att de angivna värdena även på längre sikt ska kunna bevaras eller utvecklas är bl.a. att

- ?? skogen i huvudsak lämnas till fri utveckling mot naturskog med ökande andel gamla träd och död ved
- ?? sumpmarken skyddas mot t.ex. sönderkörning, dränering, väg- och stigdragning samt byggverksamhet.

Genom att smärre sumpskogspartier med viss påverkan av plockhuggning/gallring införlivas i reservatet erhålles förbättrad reservatsarrondering och ökade möjligheter till långsiktig överlevnad och expansion för de sumpskogsberoende arterna.

I syfte att ytterligare förbättra området funktion som sumpskogsbiotop skall en utredning göras om möjligheterna att lägga igen de äldre diken som finns i områdets östra del.

Med utgångspunkt i 7 kap. 4§ MB är syftet med reservatsbildningen således att bevara den *värdefulla naturmiljö* som sumpskogarna utgör och den *biologiska mångfalden* i dessa.

Ärendets beredning

Frågan om reservatsbildning aktualiserades under hösten 1999 i samband med ägarbyte på fastigheten Kärnås 1:1. Ett flertal besiktningar och samråd genomfördes därefter, bl.a. i samband med att en större skogsavverkning anmälts. I början av år 2000 utfördes en första intrångsvärdering och påbörjades förhandlingar om ersättning.

Ulricehamnsbygdens Naturskyddsförening överlämnade i december 1999 en beskrivning av Kärnåsskogen och föreslog att ett ca 50 hektar stort område här skulle skyddas som naturreservat. Ytterligare dokumentation av områdets naturvärden togs fram av konsultföretaget Pro Natura på uppdrag av Länsstyrelsen.

Genomförda samråd utmynnade i att de från naturvårdssynpunkt värdefullaste skogsområdena temporärt undantogs då avverkningarna på Kärnås genomfördes under våren 2000.

Ytterligare samråd med deltagande av bl.a. Skogsvårdsstyrelsen och berörda markägare genomfördes därefter på Kärnås och på Slätthult angående den närmare utformningen av det planerade naturreservatet. Dessa resulterade bl.a. i att ett

sumpskogsområde i nordvästra delen av Kärnås-fastigheten undantogs från reservatsförslaget; fortsatta överläggningar mellan markägaren och Skogsvårdsstyrelsen angående lämplig naturvårdshänsyn i detta område förutsattes därvid.

Förslag till beslut om reservatsbildning remitterades den 24 oktober 2001 till kommunen, Naturvårdsverket, Skogsvårdsstyrelsen m.fl. Samtidigt förelades berörda sakägare att inkomma med eventuella synpunkter på förslaget.

Sedan Länsstyrelsen uppmärksamrats på att viss avverkning nyligen utförts i det planerade reservatet beslutade Länsstyrelsen den 10 december 2001 om tillfälliga förbud enligt 7 kap 24 § miljöbalken mot avverkning och en rad andra specificerade åtgärder. Förbuden skulle gälla längst till den 9 december 2004 men kunde komma att förlängas.

Yttranden utan erinran mot förslaget inkom från Naturvårdsverket, Vägverket Region Väst och Telia. Ulricehamns kommun ansåg att området har sådana kvaliteter att det bör skyddas som naturreservat; det hade dock varit önskvärt med ett större reservat med bl.a. skyddszon runt värdekärnan.

Berörda markägare framförde att det, med hänsyn till de vidtagna skogsbruksåtgärderna, inte längre finns någon orörd barrskogsmiljö i området och att det därför inte längre finns något skäl att bilda reservatet. För det fall att reservat ändå bildas motsätter sig ägarna till Kärnås 1:1 igenläggning av diket i det södra delområdet.

I syfte att utreda i vad mån den nämnda avverkningen skadat de värden som ligger till grund för reservatsförslaget har Länsstyrelsen under perioden 2002-2004 låtit utföra särskilda besiktningar i området. På grund av de konstaterade skadorna på naturmiljön i det södra delområdet upphävdes det interimistiska skyddet för detta område genom särskilt beslut den 24 augusti 2004. För det återstående, norra delområdet har ett reviderat reservatsförslag upprättats, där en mindre buffertzon tillkommit längs områdets norra och västra kant.

Det reviderade förslaget har remitterats till Ulricehamns kommun, Skogsvårdsstyrelsen och Ulricehamnsbygdens Naturskyddsförening. Yttrande har endast inkommit från kommunen, som anser att området bör skyddas permanent om det fortfarande hyser höga naturvärden.

Berörda markägare har genom ombud gemensamt framfört följande:

- ?? endast ca 1-1½ hektar har, efter de avverkningar som genomförts, tillräckliga värden för att motivera skydd
- ?? buffertzonen är onödig och bör utgå
- ?? ett reservatsbeslut bör föregås av utredning av hur igenläggning av diken påverkar intilliggande mark
- ?? igenläggning av diken förutsätter tillståndsprövning vid miljödomstolen.

Länsstyrelsens bedömning

Som framgår av det ovanstående har den aktuella skogen vid Kärnås betydande naturvärden såsom näringsrik, relativt orörd sumpskog med flera ovanliga och i några fall rödlistade arter. Naturvärdena har visserligen skadats av den avverkning som utfördes under 2001, men området har fortfarande hög artrikedom betingad av den näringsrika sumpskogsmiljön. Förutsättningarna kan vidare bedömas som goda för ytterligare etablering av växt- och djurarter knutna till denna typ av naturskog.

Enligt Länsstyrelsens mening föreligger ett stort allmänt intresse av att bevara områdets naturvärden. Eftersom dessa är av den karaktären att de lätt kan spolie-
ras, t.ex. genom oönskade skogsbruksåtgärder, bör ett lämpligt skydd övervägas.

Områdets relativt ringa areal innebär att flera olika möjligheter till skydd kan övervägas. Det omfattande intrång som förbud mot ekonomiskt skogsbruk innebär, gör emellertid att främst biotopskydd eller naturreservat kommer i fråga. Beträffande biotopskyddsområde innebär den praktiserade storleksgränsen för denna typ av skyddsområden att inte hela det skyddsvärda området skulle kunna innefattas. Länsstyrelsen bedömer därför, att området bäst ges ett långsiktigt skydd genom att naturreservat inrättas.

Med anledning av de synpunkter som inkommit från markägarna bör dock vissa förändringar göras i förhållande till det senast remitterade förslaget. Rensning av dike bör således vara tillståndspliktig. Vidare bör igenläggning av dike utredas i särskild ordning såsom beskrivs i skötselplanen. Däremot anser Länsstyrelsen att föreslagna buffertzonen har betydelse för områdets ekologiska funktion och därför bör bibehållas.

Vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap. 25 § miljöbalken, och med korrigeringar enligt föregående stycke, finner Länsstyrelsen de föreslagna reservatsföreskrifterna, som bl.a. innefattar förbud mot skogsbruksåtgärder, vara erforderliga med hänsyn till reservatets syfte.

Genom att naturreservat bildas kan hushållningsbestämmelserna i 3 kap. miljöbalken om en från allmän synpunkt lämplig markanvändning anses tillgodosedda. Reservatsbildningen får vidare anses förenlig med intentionerna i kommunens översiktsplan.

Upplysningar

Ytterligare inskränkningar mm

Om det framgent visar sig finnas nya skäl eller behövas ytterligare inskränkningar för att uppnå syftet med skyddet, får Länsstyrelsen enligt 7 kap. 5 § 3st. MB meddela särskilt beslut om detta.

Upphävande och dispens

Om det finns synnerliga skäl får Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 7 § 1 st. MB upphäva meddelad föreskrift för reservatet eller upphäva reservatet i sin helhet. Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen med stöd av 7 kap. 7 § 2 st. MB meddela dispens från gällande föreskrifter.

Beslut om upphävande eller dispens får enligt 7 kap. 7 § 4 st. MB meddelas endast om intrånget i naturvärdet kompenseras i skälig utsträckning. Vidare gäller enligt 7 kap. 26 § MB att dispens från gällande föreskrift endast får meddelas om det är förenligt med föreskriftens syfte.

Påföljder

Enligt 29 kap 8 och 9 §§ MB gäller bland annat att brott mot föreskrift som meddelats enligt 7 kap 5 och 30 §§ MB kan medföra straffansvar.

Ikraftträdande

Föreskrifterna för allmänheten gäller omedelbart även om de överklagas. Övriga föreskrifter gäller från den dag beslutet vinner laga kraft.

Kungörelse

Detta beslut skall kungöras i ortstidning (UT, BT). Sakägare skall anses ha fått del av beslutet den dag kungörelsen var införd i tidningen.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos regeringen, Miljödepartementet. Den som har rätt att överklaga skall göra det inom tre veckor från den dag vederbörande fått del av beslutet, se bilaga 4.

I detta ärende har länsöverdirektören Göran Bengtsson beslutat och naturvårdsintendenten Thorbjörn Schafferer varit föredragande. I den slutliga handläggningen har även Jonas Ledelius, rättsenheten, Carolin Folkesson, samhällsbyggnadsenheten, Jan-Gunnar Lindgren, kulturmiljöenheten, samt enhetschefen Sven Swedberg, naturvårds- och fiskeenheten, deltagit.

Göran Bengtsson

Thorbjörn Schafferer

- Bilaga 1. Beslutskarta
- Bilaga 2. Skötselplan
- Bilaga 3. Sändlista
- Bilaga 4. Hur man överklagar
- Bilaga 5. Översiktskarta